Masonluk Tarihinde Anlatılmayanlar

Bölüm 8

Anlatılmayanların Anlatısı (III)

İSKOÇ RİTİ'NİN OLUŞUMU

Çağdaş Masonluğun oluşumu bakımından İngiltere'deki gelişimlerin yanı sıra Fransa'da olup bitenler de Masonluğun resmî tarihinde anlatılmıştır.

Bizim asıl konumuz anlatılmayanlar. Ancak elbette anlatılmış olanlara da değinmek zorunda kalabiliyoruz. Anlatılmış olanların özetine şöyle bir bakalım; anlatılmayanların anlatısına sonra gelelim.

Bu arada bir de "romantik" diyebileceğimiz bir anlatı geçer.

Denilir ki, *"Spekülatif Masonluğun İngiltere'de bir büyük loca kurulmadan önce Fransa'da locaları oluşturulmuştu."*

Bu iş nasıl olmuş?

Şöyle: 1688 yılında Kral James II İngiltere'den Fransa'ya kaçmak zorunda kaldığında, daha önce de değinmiş olduğumuz Saint Germain-en-Laye şatosunda iki spekülatif mason locası kurulmuşmuş.

Spekülatif Masonluğun yapısal tanımına bakılırsa, bunun gerçekleşmesi olanak dışı. Onun için "muşmuş"! Sözü edilen localara ilişkin başka bir açıklama ve bunların daha sonra ne olduğuna ilişkin bir bilgi de yok.

İngiliz Masonluğu'nun operatiflikten spekülatifliğe dönüşüm iddiasına karşılık daha eski tarihli bir başlangıcın Fransa'da bulunduğunu göstermek çabasıyla oluşturulmuş bu kurgunun doğru yanı ancak şöyle olabilir:

O şatonun daha önce de Stuartistlerin âdeta bir karargâhı haline getirilmiş, İngiltere'de Cromwell'in kurduğu rejime karşı yeniden krallığa dönmek üzere burada birtakım hazırlıklar (planlar) yapılmış olduğuna değinmiştik.

Tarih tekerrür ediyor!

Yaklaşık 40 yıllık bir aradan sonra Stuartlar yine Birleşik Krallık tahtından alaşağı ediliyor. Yine umutları tükenmiş değil. Yine yeniden tahtı nasıl ele geçirebileceklerini planlamaya, bunun için çalışma grupları oluşturmaya girişiyorlar. Saint Germain-en-Laye şatosunda başlatılan girişimler ancak böyle bir yinelenme olabilir. Askerî darbe girişimleri de var. Bunların Masonluk ile bağlantısı ise ancak bir "romantik varsayım" olur.

***

18. yüzyılın ilk çeyreği, 1725 yılında Londra Büyük Locası'nın adının İngiltere Büyük Locası olarak değiştirilmesiyle sonlanmıştı.

Bu arada önemli bir sorun çıkmıştı: Londra Büyük Locası'nda kural olarak, loca üstatlarının tek bir yıl görev yaptıktan sonra yerlerine yenilerinin seçilmesi yönteminin getirilmiş olduğuna değinmiştik ya!...

İyi, güzel, böylece diğer masonlardan birçoğuna da loca yönetme fırsatı verilmiş oluyordu. Bir yandan da yeni localar kurulabiliyordu.

Ancak yeni locaların kurulma hızı, mevcut locaların sayısına eşit değildi. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak, şöyle bir durum söz konusuydu: 1723 yılı başında Londra Büyük Locası'nın bağlı 20 loca vardı. 1717'deki kuruluş sırasında 4 loca olduğuna göre, ortalama artış hızı önceki sayının yarısı kadar bile olmamıştı. Önceki bölümde İngiltere Büyük Locası'nın 1727 yılındaki localarını gösteren bir gravür vermiştik. Orada 125 loca görülüyor. Demek ki 1723 sonrasında locaların artış hızı %50'nin üzerine çıkmış ama kendisine yeni bir loca kurmadan kalan birçok "üstat" var.

Bunun anlamı, büyük loca çatısı altında bir "önceki loca üstatları birikimi" oluşmaya başladığıdır. Bunların sayısı her yıl artıyordu.

Bu soruna çözüm olarak, bir özel ritüelin uygulanacağı **"Üstatlar Locası"** kuruldu. Böylece ortaya "Üçüncü Derece Ritüeli" çıktı. (Bu ilk üstat derecesi ritüeli, sonraki gelişimler sırasında değişime uğradı.)

Bir tek üstatlar locası yetmedi; tek bir loca ile başlayan bu uygulamanın yerini kısa süre içinde "üstat locaları" aldı. Elbette loca üstadı olarak görev yapmakta olan masonların kimisi de bu arada bir üstat locasında uygulanan üçüncü derece çalışmalarına katılıyordu.

Fransa'da bir başka yöntem uygulandı. Üçüncü derece localara indirgendi. Bunun anlamı, Masonlukta "üstat" derecesini almak için "loca üstadı" olmak gerekmediğiydi.

Bu da elbette "loca üstadı" olan bir masonun, bu görevi yürüttüğü sürece bir ek sıfatla anılmasını gerektirdi.

Fransızlar buna "vénérable", sonradan İngilizler "worshipful" dedi; Türkçesi "muhterem" oldu. (Sonradan Özgür Masonlar Büyük Locası "saygıdeğer" sıfatına geçti.)

İngiltere'deki uygulama, Fransa'daki gibi localarda **"üstat derecesi"**nin resmen kabul edildiği 1738 yılına kadar sürdü. Ancak bunun Fransa'dan örnek alındığı hiç kimseye söylenmedi.

***

18 yüzyılın ikinci çeyreğinde Fransa'da kurulan localarının çoğu 1736 yılında bir araya getirildi ve **"Paris Büyük Locası"** adı altında örgütlendi. Masonluğun resmî tarihinde anlatıldığına göre bu büyük locanın ilk büyük üstadı, **James Hector MacLean** adlı soylu bir İskoç olmuştu.

Masonluk Tarihi'nde böyle yazıyorsa da araştırdığımızda tarihte MacLean ailesinde tıpatıp bu isimde birisini göremiyoruz. Başında "James" olmadan bir Hector Maclean var ki onun nitelikleri, söz konusu edilecek olaylara tam uygun. Daha sonraki bir aşamada Stuart hanedanının varisi Charles Edward Stuart'ın İngiltere'ye karşı bir askerî darbe girişiminden söz edeceğiz. Hector Maclean de işte o girişim sırasında tutuklanmış; sonradan serbest bırakıldığında Fransa'ya dönmüş.

Fransa'daki masonlar söz dinlemeyip kendi kafalarına göre davrandığı için, İngiltere Büyük Locası, Paris Büyük Locası diye bir kuruluşu, geçerli bir büyük loca olarak onaylamadı.

Böylece İngiltere Büyük Locası, Masonluk Tarihi'nde Dünya Masonluğu üzerinde tek egemen otorite olma iddiasının ilk örneğini vermiş oldu. Ona göre, obediyans niteliğindeki yani localardan oluşan bir büyük loca, ancak kendisi ona izin ve onay verirse geçerli olabilirdi.

Bu satırlar 2019 yılında yazılıyor. Spekülatif Masonluğun oluşumunun üzerinden üç yüz yıl geçmiş. İngiliz masonların tutumu değişmemiş.

Ertesi yıl, Paris Büyük Locası'nın büyük üstatlığına pek ateşli bir Stuartist olan Derwentwater Örlü **Charles Radclyffe** seçildi. [Örl (İngilizcesi "Earl"): Kont benzeri bir soylu unvanı.]

Bu kitabın kapsamında önemli yer tutan "İskoç Riti'nin Oluşumu" başlıklı konu, Charles Radclyffe Paris Büyük Locası'nın büyük üstadı olduktan sonra verilmiş olan bir söylevin çevresinde döner. Fakat önce bu konuya âdeta "giriş" niteliğinde bir açıklama yapmakta yarar var.

Biliyorsunuz ki bir loca ya da büyük locanın görevlilerinin belirlenmesinde şu iki yöntemden biri uygulanır: Ya tüm görevliler ayrı ayrı seçilir ya da sadece en üst düzeydeki görevli seçilir ve seçilen bu kişi diğerlerini belli bir kritere uyarak atama yöntemiyle belirler.

Bazı büyük localarda, bu ikisinin arasında bir yöntem uygulanmaktadır.

Seçimlerin ertesinde yeni görevlilerin görevlerine başlayabilmeleri için uygulanan bir geleneksel yöntem vardır. Bu amaçla bir tören uygulanır. Hem loca hem büyük localar için geçerli olan bu gelenektir bu…

Bir locayı örnek alalım.

Bir yetkili mason -bu kişi bir büyük üstat, onun temsilcisi ya da locanın önceki üstadı olabilir- locanın seçilen yeni üstadına, benimsenmiş kurallar ve yöntemler uyarınca görevini nasıl yürütmesi gerektiğini, yetkileriyle birlikte sorumluluklarını anımsatır. Locanın yeni üstadının bunları kabul ettiğini bildirmesinden sonra, onu ant içmeye davet eder.

Yeni loca üstadı benimsenmiş ilkeler uyarınca ant içtikten sonra, ona her ne deniyorsa (üstad-ı muhterem/saygıdeğer üstat) o unvanı verdiğini duyurur ve locayı yöneteceği kürsünün arkasına oturtur.

Bundan sonra yeni loca üstadı, kendisiyle birlikte çalışacak olan diğer yeni loca görevlileri için benzer bir işlem uygular. Ancak diğer görevlilerin "yerlerine oturtulması" yoktur; onlar basitçe görevlerini devralır.

Aynı yöntem büyük loca çapında da geçerlidir.

Bu törenin ardından, aynı gün ya da kısa süre içinde bir şölen düzenlenir. Öteden beri **"agap"** diye de anılan bu şölene eskiden "ziyafet" denirmiş.

Bir locanın şölenine, diğer locaların temsilcileri, büyük loca görevlileri hatta başka büyük locaların ve kimi mason kuruluşlarının temsilcileri gibi çeşitli konuklar katılır. Zaten bundan ötürü dilimizde "şölen" teriminin kullanımı bu geleneğe pek uygun düşüyor.

Bir büyük locanın ise gerek töreni gerekse şöleni kamuya açık olarak, daha doğrusu seçilmiş konukların da katılımıyla yapılabilir.

Şimdi diyeceksiniz ki «Bunları anlatmaya ne gerek var? Bunlar zaten hepimizce bilinen şeyler değil mi?»

Bu sitem bir bakıma Landmarklar konusundaki savunmaya benziyor. Herkes bunları zaten gayet iyi bildiği (!) için açıklanmalarına gerek yokmuş.

Burada şölen konusunu anımsatmanın gereği, şu son tümce: Uygulamanın seçilmiş konukların da katılımıyla yapılabilirliği...

Biz bunu ülkemizde görmediğimiz için yadırgayabiliriz. Hatta «Bir masonik toplantı nasıl olur da haricilere açık olarak düzenlenir?» diyebiliriz. «Bu, ezoterik nitelikli olan Masonluğumuzun yöntem ve geleneğine aykırı değil mi?» diye bir ekleme de yapabiliriz.

Sadece kendi yaptıklarımızın doğru olduğuna kanarsak öyle fakat daha geniş bir açıdan bakarsak şöyle:

Günümüzde birçok ülkede locaların değil ama bunların bileşiminden oluşan büyük loca gibi mason örgütlerinin "genel kurul" niteliğini taşıyan bazı toplantılarının, -özellikle yeni seçilmiş olan büyük üstadın görevine başlama töreninin yer aldığı bir toplantının- harici davetlilere ve seçilmiş basın organı üyelerine açık olarak düzenlenişine ilişkin çok örnek vardır. Türkiye'de bunlar pek bilinmez; duyulmamış, kamuoyuna yansımamıştır; bizde Masonluk tümüyle kendi içine kapanık bir kurum sanılır. Oysa bu tarz uygulamalar birçok ülkede görülmüş ve görülmektedir. Avustralya'daki görkemli bir tören, televizyon kanallarından canlı yayın olarak verilmişti.

Biliyoruz ki sözünü ettiğimiz "şölen" uygulaması, sırf Masonluğa özgü de değildir. Birçok ülkede, yerel gelenekler, kültür ve folklor uyarınca bu gibi sosyal etkinlikler görülür. Bunların en güzel örneklerinden birini de Ortaçağda Anadolu'daki Ahiler vermiştir.

Peki bu konu burada niçin gündeme geliyor?

Charles Radclyffe'in büyük üstat olarak göreve gelişinden sonra düzenlenen şölene değinip oradaki bir konuşmayı irdeleyeceğimiz için... Bu bağlamda biraz daha bilgi tazelemesi de yapacağız.

***

Her locada sözcü (hatip/yasalar sözcüsü) unvanını taşıyan bir görevli bulunduğunu biliyoruz. (Bu görevli Fransızcada "orateur", İngilizcede "orator", Almancada "Redner" olarak anılıyor. Ülkemizde "hatip" denmiş ve deniyor ama her nedense Batı dillerindeki unvanın dilimizdeki tam karşılığı olarak "sözcü" denilememiş bir türlü…)

Bu kişinin en önemli görevlerinden birinin, gerektiğinde locası adına konuşma yapmak olduğunu da biliriz.

Böyle bir konuşmanın özellikle şölenlerde yapıldığını da görürüz.

Bir büyük locada aynı görevi yapan kişi

ise "büyük sözcü"dür; büyük locada her görevli unvanının başına "büyük" sıfatı getirildiği için...

İşte bu görevli, ya sözünü etmiş olduğumuz törenin sonunda ya da tören sonrasında düzenlenen büyük loca şöleninde bir konuşma yapar. Buna "günün anlam ve önemini belirten konuşma" da diyebiliriz. Öyle bir günde birçok konuşma yapılır ama en önemlisi bu yeni büyük sözcünün yaptığı konuşmadır.

Nitekim Paris Büyük Locası'nda 1737 yılında Charles Radclyffe büyük üstat olduğu zaman; yeni büyük sözcü niteliğiyle **Andrew Michael Ramsay** böyle bir konuşma yaptı.

Sadece masonlar değil, ülkenin ileri gelenlerinden birçok seçkin davetli de bu konuşmayı dinledi. Hatta o şölene pek az kişi katılmış olduğu için, bunun bir tekrarı da yapıldı; sırf bu konuşmayı daha çok sayıda kişinin dinlemesini sağlamak için…

Demek ki bu konuşmanın kapsamı çok önemliydi.

Evet, öyleydi. Masonluğun Tarihi'nde bir çığır daha açacak denli önemli.

Bu pek ünlü konuşma "Ramsay'ın Söylevi" olarak anılır. Yukarıda değinmiş olduğumuz söylev işte bu...

***

Ramsay'ın söylevinin kapsamına uzun boylu gireceğiz; bu kaçınılmaz. Masonluk Tarihi'nde anlatılmıştır; biz biraz da anlatılmamış yönlerine değineceğiz. Ancak önce kimliğinden biraz söz edelim.

İskoç asıllı Andrew Michael Ramsay, gençliğinde İngiltere'de "Order of the Philadelphians" *(Filadelfiyalılar Tarikatı)* adlı bir ezoterik topluluğa girmişti. Bu toplulukta, alşimi ve okült bilimler ile uğraşmayı sevenler bir araya gelirdi. Ünlü Rozkruacılar ile Royal Society'nin ileri gelenlerinden birçoğu bu tarikatın üyesiydi. Kuşkusuz, aralarında Sir Isaac Newton da vardı.

Daha sonra Ramsay, Fransa'da dönemin ünlü din adamı ve düşünürlerinden biri olan Cambrai Başpiskoposu **François Fénelon**'un yanında bir süre kalmış, onun görüşlerinden geniş ölçüde etkilenmişti.

Birçok yerde adı **"Şövalye Ramsay"** olarak geçer. Oysa teoloji öğrenimi görmüş, daha sonra hukukçu ve yazar olmuştu. Bu nedenle şövalyeliğinin nereden geldiği sorulabilir.

Fransa'da **"Saint Lazarus"** adında bir tarikata girmişti. Bu tarikat, İskoç Tapınakçılar gibi bir tür şövalyelik tarikatı olma yolunu tutmuş, bu nedenle Katolik Kilisesi tarafından dışlanmıştı. Üyeleri "şövalye" olarak anılırdı. Tarih boyunca birçok efsaneye konu olmuş Kutsal Çanak da bu tarikatın öğretisinde önemli bir yer tutmaktaydı. Ramsay'ın şövalyeliği de oradan geliyor.

1720 yılında Fransa'da Stuart hanedanının gelecekteki varisi sayılan Charles Edward Stuart'ın özel eğitmeni olmuştu.

Londra Büyük Locası'nın üçüncü büyük üstadı olan Jean Théophile Désaguliers ile yakın dosttu. Sir Isaac Newton ile tanışıp ilişki kurması da onun sayesindeydi. 1729'da Royal Society üyeliğine alınmış, "Gentlemens' Club of Spalding" adlı kulübe de kabul edilmiş, Masonluğa Fransa'ya dönmeden önce İngiltere'de girmişti.

Bu anlatımda yanılgıya düşmeyelim. Ramsay'ın gerek Royal Society üyesi olmasının gerekse Spalding Kulübüne katılışının Isaac Newton ile doğrudan bağlantısı yok. Çünkü Newton 1727 yılında ölmüştü. İlginç olan şu ki Newton'dan sonra Siyon Örgütü'nün büyük üstatlığını üstlenen kişi Charles Radclyffe olmuştu.

RAMSAY'IN SÖYLEVİ

Andrew Michael Ramsay, yukarıda sözünü etmiş olduğumuz törenden sonra iki kez düzenlenmiş olan şölende yaptığı konuşmasına, masonlara övgü yağdırarak başlamıştı. Bu arada inşaatçı masonların eski yasalarını, yeterince hümanist olmadığı ve evrensel bir nitelik taşımadığı gerekçesiyle eleştirmişti. Ardından da ortaya şöyle tez koymuştu:

«İnsanlık, ille insanların konuştuğu dillerle, üstlerine giydikleriyle, ele geçirilmiş topraklarla ya da donatıldıkları payelerle belirlenmez. Dünya, her ulusun bir ailesi, her bireyin de bir çocuğu olduğu koskocaman bir cumhuriyettir.»

Vay!...

O dönemde böyle bir söz edebilmek cesaret isterdi. Ramsay, monarşiden başka bir devlet rejiminin henüz düşünülemeyeceği bir ortamda sanki bir "demokratik dünya devleti" tasarımından söz ediyor gibiydi. Cromwell'in önceki yüzyılın ortasında İngiltere'de kurmuş olduğu cumhuriyetten çok öte bir devlet anlayışı…

Fakat bu konuyu çok didiklemeden bırakmıştı. Masonluğun "erdem", "bilim" ve "din" üzerine kurulu olduğunu belirtmişti.

Sonra da şunları eklemişti:

«Atalarımız olan Haçlılar, Hıristiyan dünyasının her bir yanından kutsal ülkede bir araya gelerek, tüm ulusların bireylerini tek bir kardeşlik altında yeniden birleştirmek istemişlerdi.»

Haçlı ordularının böyle bir amaç taşımış olması elbette söz konusu değildir. Tarihte haçlı seferlerinin hangi amaçla düzenlenmiş olduğunu herkes bilir. Ancak bir de şu bilinse iyi olur: Bir haçlı seferine katılmış olan kişinin amacı ile seferin genel amacı aynı değildir. Katılanların büyük çoğunluğu aslında din peşinde değil kendi çıkarı peşindedir. Nitekim "Kudüs Fatihi" olarak adlandırılmış Godfroi de Bouillon'un Birinci Haçlı Seferi'ne hangi niyetle katıldığını anlatmıştık.

Ramsay söylevinde "Haçlılar" derken, bu terimi "Tapınak Şövalyeleri" ile özdeşleştirerek kullanmıştı. Hatta belki Siyon Örgütü'nden söz etmekteydi.

Fakat bu örgütlerin adlarını dile getirmekten özenle sakınmıştı.

Nitekim konuşmasının az sonrasında şöyle demişti:

«Dinsel tarikatlar yetkin Hıristiyanlar yetiştirmek için, askerî tarikatlar gerçek zafer sevgisini esinlendirmek için, masonların tarikatı insanları sevebilir insanlar, iyi yurttaşlar, iyi uyruklar, sözlerinden dönmez, "Sevgi Tanrısı"nın ödülden çok erdem sever inançlı tapınırları olarak yetiştirmek için kurulmuştur.»

İşte bu noktada, Katolik Kilisesi'nin dogmalarıyla çelişen, Fransa'da âdeta bir "anarşist din adamı" sayılan François Fénelon'un görüşlerine yatkın, Saint Lazarus Tarikatı'nın ilkeleriyle de bağdaşan bir inanç eğilimi görülür. Ramsay'ın burada "iyi uyruklar" sözünün yanı sıra "iyi yurttaşlar" sözünü kullanmış olduğuna da dikkat etmek gerekir. Oysa Fransa'da henüz yurttaşlık bilinci yoktu. Bu kavram ancak bu konuşmanın yapıldığı tarihten elli yıl sonra duyulacaktı. Buradan da Ramsay'ın bu söylevinin bu aşamada politik nitelikli bir içerik edinmeye başladığı çıkar.

Ancak Ramsay, konuşmasında politikaya pek bulaşmayıp, sözü yine Masonluğa getirmişti. Çırak, kalfa ve üstat derecelerine değinerek kendince tanımlar yaptı. Bunları sırasıyla "acemilik", "uzmanlık" ve "yetkinleşme" aşamaları olarak niteledi. Her bir derecede masonlara ayrı bir tür erdem öğretildiğini söyledi. Sonra da Masonlukta öteden beri gelenek edinilmiş bazı uygulamalara değinip, bunların düzenlenmesine ilişkin şöyle bir gerekçe gösterdi:

«Sırlarımız var... Bunlar, en büyük uzaklıkta bile birbirimizle iletişim kurmamıza, dili her ne olursa olsun kardeşlerimizi tanıyabilmemize yarayan, kimi zaman sessiz, kimi zaman dokunaklı mecazi işaretler ve kutsal sözcüklerdir. Bunlar, Haçlıların arada sırada onları öldürmek için aralarına sızan Müslüman Arapların sürprizlerinden korunmak amacıyla birbirlerine verdikleri savaş parolalarıdır.»

Masonların birbirlerini tanıyabilmek için gerektiğinde kullandıkları birtakım sözcük ve işaretlerin, haçlıların savaş parolalarından alınma olduğuna ilişkin bu görüş başka hiçbir yerde yok.

***

Ramsay, Masonluğa kadınların alınmayışına da değinmişti. Gerekçesini *"yozlaşmanın önlenmesi"* diye göstermişti.

Ardından, özenle Masonluğun teolojinin ve politikanın dışında kalması gerektiğini vurgulamıştı.

Bundan sonra, Masonluğun Londra'da nasıl başlamış olduğuna şöyle bir değinip, şunları eklemişti:

«Özgür mason sözcüğü, sanki kurucularımız sıradan taş işçileri ya da sanatı daha da geliştirmek isteyen meraklı dehalarmış gibi, genel ve nesnel bir tarzda, sözlük anlamında alınmamalıdır. Onlar sadece yetenek ve malzemelerini somut tapınakların yapımına adamak dileğinde olan becerikli mimarlar değildi; aynı anda "En Yüce"nin yaşayan tapınağını aydınlatmayı tasarımlayıp, eğiterek koruyan dinsel savaşçı prenslerdi.»

Ramsay'ın ne demek istediğini tam olarak anlamak biraz zor ama açıkça belli olan bir şey var: Bu deyişiyle Masonluğun kökenine bir "askerî ve dinsel tarikat" yerleştiriyordu. Özellikle "tapınak" sözcüğünü vurgulayıp, bu kökenin Tapınak Şövalyeleri Tarikatı ile bağlantısını kurmaktaydı.

Ramsay, konuşmasındaki bu son bir iki tümcenin zor anlaşılır olduğunun farkındaydı. İyice anlaşılmasını sağlamak için, fakat gene açık vermekten özenle sakınarak, konuşmasını şöyle sürdürmüştü:

«Kökeni karmaşık bir eski zamanda olan her aile, her cumhuriyet ve her imparatorluğun kendine özgü bir fablı ve hakikati, kendine özgü bir efsanesi ve tarihi vardır. Kimileri kurumumuzu Süleyman'a, kimileri Musa'ya, kimileri İbrahim'e, kimileri Nuh'a, kimileri ilk kenti kurmuş olan Hanok'a, hatta Âdem'e bağlar. Bu kökenleri yadsımak gibi bir tavır takınmaksızın, daha yakın tarihli konulara geçeceğim. Bu, benim on birinci yüzyıldan beri derneğimizin merkezi olan Büyük Britanya'da, sık sık ayrıcalıklarımızdan söz eden tarihsel belgelerden, parlamentonun yasalarından ve İngiliz halkının geleneklerinden toplamış olduklarımın bir bölümüdür.»

Burada Ramsay'ın ne demek istediğini anlayabilmek için ya halk arasında yaygın olan deyimle "müneccim olmak" ya da bu konuyu çok iyi bilmek gerekiyor.

Demek istediği şuydu: *"Her ulusun kendine özgü gerçekleri vardır. Kimileri Masonluğun tarihini birtakım dinsel kökenli kaynaklara bağlayabilir ama bu yanlıştır. Doğru olan benim söylediklerimdir. Bu da Masonluğun temelinin on birinci yüzyılda atıldığını gösterir."*

Söylevini şöyle sürdürmüştü:

«Haçlılar zamanında Filistin'de birçok prens, derebeyi ve yurttaş birleşip Kutsal Topraklarda Hıristiyanların tapınağını yenilemeye, mimarisini ilk kurulduğu zamanki haline getirmeye kendilerini adayarak ant içmişti. Putperestler ve Müslüman Araplar arasında birbirlerini tanıyabilmek için din kaynağından alınma birçok eski işaret ve sözcük üzerinde uyuşmaya varmışlardı.»

Burada Ramsay, Siyon Örgütü'nün ilk kurucularından söz ediyordu. Onları Tapınak Şövalyeleri ile aynı potada toplayıp özdeşleştirmişti.

Değindiği şu "Hıristiyanların tapınağı", Roma İmparatorluğu döneminde Kudüs'teki Tapınak Tepesi'nde yapılmış bazilika olmasa gerektir. Aslında Süleyman Tapınağı'ndan söz ediyordu ama bunu üstü kapalı bir şekilde dile getirmişti. Yapmaya çalıştığı iş, Süleyman Tapınağı'nın evrensel bir nitelik taşıması öngörülerek yapıldığını vurgulamaktı.

Oysa böyle bir görüş, Hıristiyanlıkta öteden beri benimsenmiş olan tutum ile uyuşmuyordu. O tarihte bir konuya bu tarzda bakmak, evrensellikten söz etmek daha çok yeniydi; bir süre sonra belirginleşecekti.

Süleyman Mabedi'nin aslında "evrensel bir işlev" taşımak üzere yapıldığı görüşü ise ne Yahudilikte ne de Hıristiyanlıkta vardır çünkü Tevrat'ta böyle bir şey geçmez. Bu tümüyle Masonluğa özgüdür.

Konuya Süleyman Mabedi'nin tarihte gerçekten var olduğunu kabul ederek bakarsak, Ramsay'ın somut olarak bir tapınak binasından mı yoksa aslında üstü kapalı bir tarzda orada saklı bir başka şeyden mi söz etmeye çalıştığının üzerinde düşünülmesi gerekir.

Nitekim söylevinin iki tümce sonrasında şunları söylemişti:

«Bir süre sonra tarikatımız, Kudüs Aziz Yahya Şövalyeleri ile sıkı birlik oluşturdu. O zamandan beri localarımız Aziz Yahya locaları olarak da anılmaktadır. Bu birlik, İsraillilerin ikinci tapınağı yaptıkları sırada bir ellerindeki mala ile harç işlerken diğer elleriyle de bir kılıç ve kalkan taşımaları örneği üzerine kurulmuştu.»

Kudüs Aziz Yahya Şövalyeleri, kısaca Hastaneciler (Hospitaliyeler) diye andığımız örgütün bir diğer adıdır. 12. yüzyıl ortalarında Tapınakçılar ile Hastanecilerin zaman zaman iş birliği ettiğini biliyoruz. 18. yüzyılda Fransa'da herhangi bir büyük locaya bağlı olmadan çalışan localara da "Aziz Yahya Locaları" (Loges de St. Jean) deniyordu.

Ramsay, konuşmasının bu bölümünde "İkinci Mabet" konusuna da girmiş oluyordu. Bunun ne anlama geldiğini kavrayabilmek için, bir özet vermek yararlı olabilir.

M.Ö. 10. yüzyıl ortalarında inşa edilmiş olduğu varsayılan Süleyman Mabedi, M.Ö. 586 yılında Kudüs'ü ele geçiren Babil Kralı Nebukadnezar tarafından yakılıp yıkılmış, İsrailoğulları tutsak edilip zincire vurularak Babil'e götürülmüştü.

Kısa bir süre sonra Babil Perslerin eline geçmişti. Ünlü Pers İmparatoru Kurus (Keyhüsrev), Babil'de tutsak olan İsrailoğulları'na özgürlüklerini bağışlamıştı. Onlardan bir bölümü de Kudüs'e dönerek aynı yerde ikinci bir mabet inşa etmişlerdi. (M.Ö. 516)

Kudüs'teki bu ikinci mabedin inşaatı sırasında İsrailoğulları, sürekli olarak çevrelerinden yapılan baskınlara karşı kendilerini korumak zorundaydılar. İşte bu olgu "bir elde mala, diğerinde kılıç ile çalışmak" tarzında simgesel bir deyişle dile getirilmiştir. (Kılıç ve kalkan aynı elde taşınmaz ama Ramsay söylevinde öyle demiş. Aslında sadece mala ve kılıç olmalıydı.)

Bu anlatım daha sonra Masonluğun kimi yüksek derece ritüellerinde önemli bir yer tutmuştur. Buna göre o tarihlerde uygulanan ya da bir süre sonra kurulacak olan İskoç Riti'nde uygulanması tasarlanan ritüellerde böyle bir betimlemenin bulunduğunu gösterir.

***

Ramsay bunları söylediğinde acaba neden söz ettiğini, ne demek istediğini kaç kişi anlamıştı?... Günümüzde bile hayli kapsamlı bir araştırma yapıp geniş bilgi birikimi elde ettikten sonra bile anlaşılması zor. Bunun için alegorilere, simgesel anlatıma alışmış olmak gerek.

Şöyle bir şey denmek isteniyor:

"İnsanlığa yarar sağlayacak bir yapıt gerçekleştirmek üzere çalışmaya giren bir kimseye engel olmaya kalkışanlar bulunabilir. Bu nedenle, sadece o işi yapmaya çalışmakla yetinmeyip, bir yandan da önlem almak ve korunmak gereklidir."

Ramsay, Masonluğun kökenine ilişkin anlatımını şöyle sürdürmüştü:

«Krallar, prensler ve derebeyleri Filistin'den kendi ülkelerine dönünce oralarda çeşitli localar kurdu. Son Haçlılar zamanında Almanya, İtalya, İspanya, Fransa, ondan sonra da Fransız ve İskoç ulusları arasındaki sıkı birlik nedeniyle İskoçya'da birçok loca kurulmuştu.»

Artık Ramsay'ın burada Tapınak Şövalyeleri'nin 12. ve 13. yüzyıllarda çeşitli ülkelerde kurmuş olduğu karargâhları "loca" olarak nitelendirmekte olduğu açıkça belli ama adlarını geçirmiyor. İskoçya'yı sona bırakarak vurgulaması da tarikatın ortadan kaldırılmasından sonra, Engizisyonun pençesinden kaçabilmiş şövalyelerden kimilerinin İskoçya'ya göçerek orada yerleşmiş olmasından ileri geliyor.

Zaten daha sonra Masonluğun öğretimi bakımından bir esinlenme kaynağı olacak Tapınak Şövalyeleri, 12 ve 13. yüzyıllarda yaşamış olanlar değil, 14. yüzyıl ve sonrasında İskoçya'dakilerdir.

Nitekim bunu Ramsay'ın söylevi kapsamında da görüyoruz:

«İskoçyamızın saray kâhyası Lord James, İskoçya Kralı 3. Alexander öldükten kısa bir süre sonra ve John Baliol 1286'da tahta yönelmeden bir yıl önce, İskoçya'nın batısında, Kilwinning'de kurulmuş olan bir locanın büyük üstadıydı.»

Ramsay, bu deyişiyle, Spekülatif Masonluğun kökeninin İskoçya'da olduğunu ileri sürüyordu.

Günümüzde İskoçya Büyük Locası, Kilwinning'de çalışan bir locayı "ana loca" diye anarak bunun tarihteki en eski loca olduğunu ileri sürer. Fakat bu bağlamda Ramsay'ın söylediklerinin doğruluğu biraz kuşkulu...

***

Bundan sonra Ramsay'ın Fransa tarihindeki bir olguya değindiği görülür:

«Çoğu yerde localarımız ve ritüellerimiz dereceler içinde unutulmuştur. Birçok tarihçiden yalnızca Büyük Britanyalı olanların tarikatımızdan söz edişi bundan ileri gelir. Bununla birlikte, Fransa krallarının yüzyıllar boyunca ekselanslarının korunması için güvendiği İskoçlar, görkemini korumuştur.»

Burada Ramsay, 15.-18. yüzyıllarda Fransa'da salt İskoç askerlerinden oluşmak üzere kurulmuş ve Fransa kralının korunmasını üstlenmiş "İskoç Muhafızlar" adlı askeri birliği anımsatıyordu. Bu konunun konuşmasına sokuluşu, tüm söylevin kapsamındaki en önemli noktalardan biridir. Niçin önemli olduğu bu aşamada belli olmayabilir. Daha sonra ortaya çıkacaktır. İskoçların, tarih boyunca Fransızlara verdiği destek anımsatılmakta, artık bunun karşılığını ödeme zamanının geldiği belirtilmektedir.

Ardından Ramsay'ın "özgür mason" sözcüğünün kökenine ilişkin olmak üzere, aslında tarihsel gerçeklerle çelişkili olmakla birlikte kendi savına uygun ilginç bir açıklaması yer alıyor. Kudüs'ün Müslümanların eline geçişinden sonra İngiltere Kralı 3. Henry'nin oğlu Edward'ın İngiltere'de bu tarikatın koruyuculuğunu üstlendiğini, bu kardeşlik kurumunun üyelerinin bundan böyle "özgür mason" adını aldığını ileri sürmüş.

Ramsay'ın da İngilizlerin yapmış olduğu kasıtlı yanlış bilgilendirmeden sıyrılamadığı anlaşılıyor. Bu söylemlere bakacak olursanız, sanırsınız ki tarihte inşaatçı masonlar "özgür insan" sayılma olanağını Kıta Avrupası'nda değil Britanya'da elde etmiş.

Bu sözü ister istemez ettikten sonra Ramsay'ın söylevine devam edelim…

***

Ramsay, 16. yüzyıldaki din çatışmalarının tarikatın yozlaşmasına neden olduğunu belirtmiş, sonra da şunu eklemişti:

«Bunun çaresinin başlangıcı zaten yapılmıştır. Şimdi bunu desteklemek, en azından her şeyi ilk kuruluşundaki duruma getirmek gereklidir. Bu iş, din ile hükümetin yasalarımız bakımından elverişli olduğu bir devlette zor olmaz.»

Tüm konuşmanın, politik bakımdan en önemli yeri işte burasıydı. Hayli diplomatik bir dil kullanmıştı. Açıkça söylemese de, şunu demek istiyordu:

"Fransa'nın iş birliği ve desteği sayesinde Stuartların İngiltere'deki egemenliği yeniden sağlanabilir."

Söylevinin sonuna gelmişti.

Artık bu "Şahane Sanat"ın yeni baştan Britanya Adaları'ndan Fransa'ya geçtiğini belirtip, gerek Fransa Krallığı'na gerekse Kardinal André Hercule de Fleury'ye övgülü gönderimlerde bulunmuştu. Fakat bunu dolaylı bir sezdirme tarzında yapıp, kardinalin adını açıkça dile getirmemeye özen göstermişti.

Sanırım burada bir küçük açıklama yapmakta yarar var: Yukarıda dilimize çevirisini Şahane Sanat olarak yaptığım terim Fransızcada "Art royale", İngilizcede "Royal Art", Almancada "Königlische Kunst" olarak geçer. Sözlük anlamı bakımından "kral sanatı" ya da "kralî sanat" demektir. Tarihte, inşaatçılık mesleği anlamındaki Masonluk ile eş anlama gelmek üzere kullanılmış bir terimdir. Bunun böyle benimsenişi, krallığın her şeyin üstünde sayılışındandır. Bazı yazılarda, inşaatçılık mesleğinin eski uygulamalarına "operatif sanat" dendiği de görülür.

Ramsay son bir kez daha Masonluğa döndü ve açıkça şunu söyledi:

«Avrupa'nın en tinsellerinden biri olan bu ulus, bundan böyle tarikatın merkezi olacaktır.»

Biraz daha ileri giderek şunu da ekledi:

«Gelecekte localarımız Fransa halkının, yolculuklara çıkmak zorunda kalmaksızın ve sanki devlet okullarındaymış gibi tüm ulusların temel niteliklerini öğreneceği yerler olacaktır. Bütün yabancılar Fransa'nın tüm halkların evi olduğunu görecektir.»

Masonluğu Fransa ile özdeşleştirdiği bu noktada konuşmasını bitirdi. Ancak toplantıya özellikle davet edilmiş seçkin kişileri övgüye boğmaktan da geri kalmadı.

Böylece bu söylevin asıl amacının politik olduğu da ortaya çıktı.

***

Ramsay elbette bir Stuart yandaşıydı; başka türlüsü beklenemezdi ama politikacı değildi. Bu yüzden kimileri, Ramsay'ın bu ünlü söylevinin metnini aslında Charles Radclyffe'in hazırladığını, bu sözlerin tam da onun üslubuna uyduğunu, Ramsay ise pek iyi bir konuşmacı olduğu için bunu ateşli bir dille ve hayli ilgi çeker tarzda okumuş olduğunu ileri sürmüştür.

Ancak bu söylevin başlarında bir de Fénelon'un etkisi seziliyor. Fakat o bir yorum. Belki de söylevin genel kapsamını Charles Radclyffe hazırlamış, Ramsay da onu kendi katkısıyla biçimlendirmişti.

Fleury'nin Tutumu

18. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Fransa'dayız.

O sıralarda Fransa'nın en güçlü adamı Kardinal André Hercule de Fleury.

Barışsever bir kişiydi. 1688 yılında İngiltere Kralı James II tahtını terk edip kaçmak zorunda kalınca, Fransa'ya sığınan Stuartistlerin İngiltere'ye karşı burada sürdürdükleri politik etkinliklerinden ötürü tedirgindi. Stuartistlerin, Fransa kralını kandırmaya çalıştığını, bu iş daha ileri giderse İngiltere ile aralarında savaş çıkabileceğini düşünüyordu.

Ona göre, İskoç asıllı masonlar Fransa kralını da Masonluğa sokmanın bir yolunu arıyordu. Fransa kralının mason olduğunu düşünebiliyor musunuz?... Bu korkunç bir şey olur!

Ramsay'ın söylevinin amacı belliydi: İngilizlere karşı yüzyıllardan beri sürmüş Fransız-İskoç dayanışması ve iş birliğinin, Masonluk ortamında oluşmasını sağlamak.

Bunun için de şöyle bir sav ortaya konmaktaydı:

- Masonluk ilk kez Londra'da örgütlenmiştir ama bir *"İngiliz icadı"* değildir.
- İngilizlerin ileri sürdüğü gibi inşaatçılık mesleğinden doğmuş da değildir.
- Daha önce inşaatçılık ile uğraşan localar, Spekülatif Masonluğun ilk kez Londra'daki örgütlenişi sırasında sadece bir "kılıf" olarak kullanılmıştır.
- Masonluğun çok daha güçlü bir temeli vardır.

Masonluğun yapılanma tarzına, ortaya konulan amaçlarına, ilkelerine, üyelerinin kimliğine ve o an için yürürlükte olan kurumsal anayasasına bakılacak olursa; bunların yalan olmadığı belliydi.

Bu işin ardındaki gerçek her ne olursa olsun, Kardinal Fleury'nin bunlara bir diyeceği yoktu. Yeter ki Fransa, kendini hiç de ilgilendirmeyen bir politikaya âlet edilmesin!... Fransa'daki İskoç asıllı masonlar böyle bir şey yapmaya kalkışırsa, onu yanlarında değil karşılarında bulurdu.

***

Kardinal Fleury, Fransa'da uçan her kuşun haberini alırdı. Ramsay'ın yapmış olduğu konuşmayı dinlememiş olsa da ne söylediği, neler anlattığı ona daha ertesi güne varmadan yetiştirilmişti.

Fleury iyi bir Katolikti. Ne kişisel olarak François Fénelon'dan ne de onun düşünce tarzından hoşlanırdı. Ramsay'ın söylevindeki sözler ona pek "Fénelonvarî" gelmişti. Üstelik Ramsay'ın eskiden bir süre onun yanında bulunmuş olduğu da bilinmeyen bir şey değildi.

OEUVRES
PHILOSOPHIQUES,
OU
DEMONSTRATION
DE L'EXISTENCE
DE DIEU,
EDITION NOUVELLE
A AMSTERDAM,
M. DCC. XXXI.

Ramsay, konuşmasında iyi bir Hıristiyanmış gibi bir izlenim yaratmaya çalışmıştı.

Fleury bunu yutmazdı.

Nitekim "Tanrı'nın varlığı" konusuyla bağlantılı olarak kitabında yazmış oldukları da bunun göstergesi sayılırdı.

Tüm insanların birlik ve bütünlüğünün gelecekte Hıristiyanlığın çatısı altında oluşacağını belirtmişti.

Fleury de bundan yana olurdu ama Ramsay'ın bunu içtenlikle söylediğine hiç de inanmıyordu. Çünkü açıkça söylemiş olmasa bile Masonluğun tarihçesini anlatırken bu kurumun kökenine Katoliklerin can düşmanı olan kurumlardan birini, Tapınak Şövalyeleri'ni yerleştirmişti. Bunu açıkça söylememiş, öyle dememişti ama belliydi. (Bu noktada Fleury'nin Katolik Kilisesi'nin bir zamanlar olağanüstü yetkilerle donattığı ama daha sonra ortadan kaldırdığı önceki Tapınak Şövalyeleri Tarikatı ile İskoç Tapınakçılar arasında herhangi bir fark gözetmediğini hatta kim bilir belki ikincisine ilişkin bilgisi olmadığını görüyoruz.)

Üstelik konuşmasının kapsamında "cumhuriyet" diye olmadık bir terim kullanmıştı. Şimdi bu ne demek oluyordu?... Bu Masonluk denilen kurum ya da tarikat, her ne ise krallığa karşı mıydı yoksa?...

Dolayısıyla, Ramsay'ın bu söylevindeki sözleriyle Kardinal Fleury'nin sempatisini kazanma tasarımı daha başından suya düşmüştü.

Ancak bunu bilmeyen Ramsay, söylevinden iki gün sonra kardinale bir mektup gönderip, Fransa Kralıyla görüşmek üzere kabul edilme dileğinde bulundu. Hatta mason localarının Fransa'daki toplantılarının bundan böyle doğrudan Fransa Kralı tarafından yönetilmesinden yana olduklarına değindi.

Ramsay'ın bu mektubu, safça, Kardinalin bu bağlamdaki tutumunu pek bilmediği için iyi niyetli bir girişim olarak nitelenemezdi. Bu mektup, önceden hazırlanmış planın ikinci aşamasıydı. Ramsay'dan da, Fleury'nin genel tutumunu bilmezden gelerek böyle yapması istenmişti.

Fransa Kralı Ramsay'ı bir mason olarak huzuruna kabul ederse, elbette Charles Radclyffe de Paris Büyük Locası'nın Büyük Üstadı niteliğiyle onunla birlikte hatta onun önünde yürüyerek giderdi.

Radclyffe'in politik kimliği, Stuartlar için neler yapıp ettiği biliniyordu. Ramsay da Stuartlar'a uzak sayılmazdı ama o tarihe kadar politik nitelikli herhangi bir etkinliği görülmemişti. Üstelik Kardinal Fleuy ne derse desin, nasıl düşünürse düşünsün, Ramsay Fransa'da iyi tanınmış, yayımlanmış kitaplarıyla saygı toplamış bir kişiydi.

Kardinal Fleury, arka planda nasıl bir amaç taşıdığı ona göre "belli" olan mektubu okudu. Altına bir not düştü:

"Kral istemiyor."

Yanıt yazma zahmetine katlanmadı.

Ona şöyle bir soru sorulmalıydı:

"Kralın istemediğini nereden biliyorsun?"

Böyle bir soru sorulamazdı elbette ama sorulabilseydi herhalde *"Kralın neyi isteyip neyi istemeyeceğine ben karar veririm."* demez, şöyle bir yanıt verirdi:

"Ben Kralın neyi isteyip neyi istemeyeceğini bilirim."

Sakın bu girişimde Radclyffe'in Ramsay'ı âdeta bir piyon gibi kullandığı sanılmasın... Olay bir satranç oyununa benzetilecek olursa, Ramsay burada "at" sayılırdı yani şövalye. Ancak manevraları satranç oyunundaki at kadar kıvrak değildi; belki açmaza alınmış durumda olduğu yani elinin kolunun bağlandığı söylenebilir.

Radclyffe ise aynı oyundaki "kale" gibiydi; ortada görünmeyen, geride kalan, ağır hareket eden ama çok daha güçlü ve etkili olan… Ramsay'ı öne sürmek suretiyle, Fransa Kralı'na ulaşabilmek için Kardinal Fleury'nin kurmuş olduğu barikatı aşmaya çalışıyordu ama nafile...

Radclyffe salt politik düşünmüş, Kardinalin Ramsay'dan bireysel olarak hoşlanmadığını hesaba katmamıştı; belki de bilememişti. Ona göre böyle bir konuda dinsel inancın önemi olmazdı ki!

***

Charles Radclyffe, yakın geçmişte yaşanmış bir yanılgının benzerine düşmüştü. İşte yine tekerrür etmişti tarih!

Wharton Dükü Philip'in Avusturya-Macaristan İmparatoriçesi nezdindeki girişiminin fiyasko ile sonuçlandığını, Viyana'dan Paris'e süt dökmüş kedi gibi döndüğünü unutmuş muydu?

Yoksa umursamıyor, bilmezliği mi oynuyordu?

Oyun demek!... Kardinal Fleury oyuna gelmedi.

Stuartlar, yandaşları ve mason olarak anılan bu adamlar kendilerini ne sanıyordu?

Bunlara karşı hayli sert bir tavır da takınabilirdi ama diplomatik bir tutumla bu işin görünürdeki sorumluluğundan kaçmayı yeğledi.

Masonlara bir gözdağı vermek istiyordu. Bunun için Masonluk hakkında bir resmi asayiş soruşturması açılmasını sağladı.

Fransız polisinin gizlice yürüttüğü, sıradan halkın kulağından saklanan ama beri yanda masonların mutlaka öğrenmesine de özen gösterilen bu soruşturma sonucunda, kurumsal açıdan Masonluk Fransa'nın güvenliği bakımından temize çıktı. Fakat çok tehlikeli olabileceği de belirtildi.

Bu sonuç Kardinal Fleury'ye yeterdi. Öyle olduğunu zaten biliyordu. Polis şeflerine bu soruşturmanın aslında masonlara hadlerini bildirmek için açıldığını söylememişti. Sonucu da istediği gibi oldu. Fransa'daki masonlar bu durumdan işkillendi. Bundan böyle locaların etkinlerini güvenli bir şekilde sürdürebilmek için önlemli olmak gerektiğini anladılar.

Fakat bir şeyi daha anladılar: Demek ki Masonluğa sadece aristokratları, devletin üst düzey görevlilerini ve diğer seçkin kimseleri almak yetmiyordu. Her kesimden insanlar, özellikle yargı organlarının ve kolluk güçlerinin ileri gelenleri de bir an önce Masonluğa alınmalıydı.

Dolayısıyla Kardinal Fleury'nin masonları biraz ürkütüp sindirmek için yaptığı girişim, dönüp dolaşıp masonlara yaradı.

Hangi masonlara?... Stuartistlere mi?

Hayır!... Stuartların emellerini hiç de umursamayan, bunları Masonluk ile bağdaşmaz gören, Masonluğun o günün koşulları altında günümüzdekine yakın evrensel amaç ve ilkelerini benimseyen Fransız masonlara...

Charles Radclyffe bir yanda dursun, yapıtlarında evrensel bir doğal din tasarımı peşinde koşmuş olan Andrew Michael Ramsay'ı da bu kefeye koyabiliriz.

İLK MASON RİTİ

Ramsay, 1738 yılında Fransa'da tarihteki ilk mason ritini kurdu.

Bu rit hem kendi adıyla hem **"Bouillon Riti"** olarak anılır. **"İlk İskoç Riti"** dendiği de olur.

Bu girişimin başını da Ramsay çekiyor gibi görünmekteydi ama gene aslında sadece "ön safta görülen adam" durumundaydı. Politika, bu riti asıl kuranların perde arkasında kalmasını gerektiriyordu. Hiç olmazsa şimdilik...

Bu ilk ritin görünüşteki en önemli özelliği, Masonlukta artık yerleşmiş olan üç standart derece üzerine üç derece daha eklenmiş olmasıydı. Bundan böyle Masonluğun ilk üç derecesine **"simgesel dereceler"** (sembolik dereceler), onu izleyenlere **"yüksek dereceler"** dendi.

Bu aşamada hemen ekleyelim: İngilizler "yüksek derece" terimini hiç sevmez ve kullanmaz. Onlara göre buradaki sorun "yüksek" sıfatındadır. Sonradan bir yandan Fransa'da oluşturulmuş yüksek derecelere kendilerine adapte ederken bir yandan da başkalarını yaratmışlardır ama bunların hiçbiri yüksek olarak anılmaz.

«Neden?» diye soracaksınız.

Bunun yanıtı elbette bir yorum: Çünkü "yüksek" denilince, bu "büyük" sıfatının üstüne çıkar. Hiçbir masonik sistem BÜYÜK Britanya'nın BÜYÜK Locasının yukarısında olamaz.

***

Ramsay, söylevinde Tapınak Şövalyeleri'ne doğrudan değinmemiş olduğu için, bu bağlamda yapılan açıklamaların sadece bir yorum olduğunu ileri sürenler çıkmıştır. Ramsay'ın böyle bir şey demediğini, sözlerinin farklı yorumlanıp, Masonluğun Tapınak Şövalyeleri ile bağlantısının bulunduğunu göstermeye kalkışmanın yanlış olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Masonluğun geçmişteki Tapınak Şövalyeleri ile doğrudan bir bağlantısı olmadığı doğru… Ancak belki sadece İskoç Tapınakçılar ile İskoçya'daki Masonluk arasında bir organik bağlantı kurulabilir.

Ancak bu bağlantısızlık sadece simgesel dereceler açısından geçerlidir. Yüksek derecelerde, tarihteki diğer birçok kurum gibi Tapınakçılar da önemli bir yer tutabilir.

Nitekim öyledir!

Dolayısıyla, kimi derecelerde Tapınakçılardan da esinlenmeler ve bu tarihsel örgütün bazı öğelerinin simgesel niteliklerle kullanıldığı görülebilir.

Nitekim görülmektedir...

Ramsay'ın kurduğu bu ilk mason ritindeki derecelerin unvanlarına bakalım.

Önce, sonradan "simgesel" olarak anılacak üç standart derece yani sırayla çırak, kalfa ve üstat dereceleri vardı.

Yüksek niteliğiyle eklenmiş dereceler ise şöyleydi:

4. derece: Acemi
5. derece: İskoçyalı
6. derece: Tapınak Şövalyesi

Masonluğun o tarihteki örgütsel yapısına yüksek derecelerin eklenmesi olağanüstü bir değişim sayılırdı. Bunlara bir de "Tapınak Şövalyesi" diye bir derecenin katılması, bundan sonra Avrupa'da Masonlukla bağlantılı önemli birtakım olayların doğacağını şimdiden göstermekteydi.

Nitekim öyle oldu.

Ramsay'ın söylevinin etkileri Fransa ile sınırlı kalmadı. Neler söylemiş olduğunun kulaktan kulağa yayılmasının ötesinde, konuşmanın metni çoğaltılıp dağıtılmıştı. Bu konuşma metni, açıkça **"İngiliz Masonluğu"**na karşı Fransa'da doğmuş **"İskoç Masonluğu"**nun propagandası gibiydi.

Katolik Kilisesi'ne göre durum şöyleydi:

İlk kez İngiltere'de kurulan ve geleneksel inşaatçı mason localarının bir dönüşüm geçirmiş devamı olduğunu belirten bu kurum, o tarihe kadar Katolik Kilisesi'ni rahatsız edici bir etkinlik göstermemişti. Gerçi ortaya koymuş olduğu anayasasının kapsamında yer alan "Tanrı ve Din Üzerine" başlıklı bölüm Hıristiyanlığa aykırı düşüyordu ama Spekülatif Masonluk İngiliz icadı olduğuna göre Katolik Kilisesi'nin açısından varsın bununla Anglikan Kilisesi boğuşsundu. Anglikan Kilisesi'nin başına böyle bir dert alması, Katolik Kilisesi'nin işine bile gelirdi. Zaten yenilenmiş olduğunu ileri süren türdeki Masonluk denizaşırı bir boyutta yaygınlaşma eğilimi de göstermemişti. (O tarihte henüz öyleydi.) Fransa'nın kuzeybatısındaki birkaç loca pek önemli sayılmazdı.

Fakat bu kurum Fransa'nın bütününe, ardından Avrupa'nın diğer ülkelerine yayılma eğilimi gösterirse, işte bu Katolik Kilisesi için de tehlikeli olabilirdi.

Nitekim öyle bir eğilim seziliyordu.

Masonluğun ileri gelenlerinden biri olduğu anlaşılan şu Andrew Michael Ramsay adlı adam, bu kurum adına yaptığı konuşmada, bu tarikatın tüm insanların birlik ve bütünlüğünü sağlamak için çalıştığını belirtmişti.

Ne münasebet!... Katolik Kilisesi'ne göre bunu ancak Papalık sağlayabilirdi. Vatikan, en azından bu nedenle karşısında bir rakip istemezdi.

Kaldı ki bir de "tarikat" lâfı ediyordu?... Sanki Kilise "Masonluk" diye bir tarikatın kurulmasına izin vermiş gibi!... Bunu da nereden çıkarıyorlardı?

Bunlar yetmezmiş gibi bir de "Tapınak Şövalyesi" olacaklardı, öyle mi?..

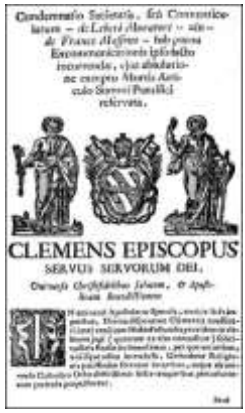
Yağma yok!...

Yılanın başı küçükken ezilmeliydi.

O tarihe kadar Masonlukta olup bitenleri uzaktan izlemekle yetinen Katolik Kilisesi alarma geçti.

AFOROZ

1738 yılında, tam da Ramsay'ın Fransa'nın Bouillon kentinde tarihteki ilk mason ritini kurduğu sırada, Roma'da Papa 12. Clementhus da bir bildirge yayımlayarak Masonluğu aforoz etti. Hem öyle İngilizmiş, İskoçmuş, Fransızmış gibi masonların gerek iç işleri gerekse ülke sorunlarıyla bağlantılı bir ayırım yapmadan...

CLEMENS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI.

Bu aforoz bildirgesinin kapsamı, gerek Masonluk Tarihi'nde gerekse genel tarih anlatımlarında genişçe yer alır.

Dolayısıyla "Masonluk Tarihi'nde Anlatılmayanlar" bakımından burada pek farklı bir şey üretileceğini sanmayın. Belki sadece biraz yorum…

Aforoz bildirgesinde Papa, Masonluğa her dinden ve her mezhepten olan kişilerin kabul edilmesinden yakınıyordu.

Nasıl yakınmasın ki!... Katolik Kilisesi'ne göre, dünya yüzünde bir tek doğru dinsel inanç vardı; o da Katolik inancıydı. Diğer Hıristiyan inançları bile yanlıştı, hatalıydı.

Masonların, toplantılarında görüşülenleri kesin ağız sıkılığı ile saklayıp koruyacaklarına ilişkin Kutsal Kitap üzerine yemin etmelerine de şiddetle karşı çıkmıştı.

Nasıl karşı çıkmaz ki!... Papa'ya göre, bir kişinin papazdan saklamak isteyeceği hiçbir şey olamazdı. Oysa şimdi masonlardan en azından bu kurum hakkında ayrıntılı bilgi alınması olanaksız duruma sokuluyordu. Bu ise Kilise'nin hiç işine gelmezdi.

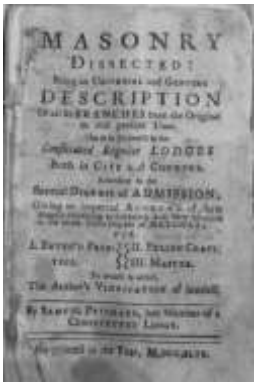
Soru: «Papa, Masonlukta böyle bir yemin verildiğini nasıl öğrenmiş?»

Masonların loca çalışmalarında uygulanan ritüellerin "gizli saklı şeyler" olduğu sanılmasın... Gerçi günümüzde bunlar yazılı ve basılı; o tarihlerde öylesi yok ama fısıltı yöntemi var ve yazılı metinden daha etkili. Şimdi bir harici size gelip de ritüellerimizi okumak istediğini söyleyecek olsa, siz elinizde olanları çıkarıp vermezsiniz; o kişi her kim olursa olsun. Fakat o kişi bunları mutlaka elde etmek istiyorsa, bunu çok önemli görüyorsa, değerse, uğraşırsa çaresini bulur. Hele Batı dünyasında bu hiç zor değil çünkü basılı ritüeller belli kitapçılarda satılır ve bunları her isteyen alabilir. İnternet ile haşır neşir olanlar bunları çok daha kolayca elde edebilir, üstelik birçok dilde.

Böyle bir şey yapanlar, aynı dereceye ilişkin olduğu söylenen ritüellerin birbirleriyle tam bir uyum içinde olmadığını, aralarında önemli sayılabilecek farklar bulunduğunu görecek ve şaşıracaklardır. Hangisinin asıl ve doğru olduğuna karar veremeyeceklerdir. Bu şaşkınlığa siz de uğrayabilirsiniz. Fakat burada anlattıklarımıza bakacak olursanız, hiç olmazsa İngilizlere göre hangi ritüellerin asıl ve doğru olduğunu söyleyebilirsiniz.

Nitekim Türkiye'de de hariciler arasında ritüellerimize çoktan beri sahip olanlar vardır. Ritüellerimiz, ilgili devlet organlarının arşivlerinde de bulunur çünkü yasal olarak verilmesi zorunludur; yeter ki basılı olsun. Hatta kimi yazarlar, bunlara kendi yazdıkları ve piyasada satılan kitapların kapsamında da yer vermiştir. Nitekim bundan ötürü ritüellere meraklı olanlar bunları kitapçılarda, artık satılmayanları sahaflarda bulmaktadır.

Bu işin kilit noktası, şu "basılı olma" konusundadır. 1725 yılı öncesinde Masonlukta "basılı ritüel" hatta "yazılı ritüel" diye bir şey yoktu. Her iki derecede de ritüel, kulaktan dolma olarak öğrenilir, tümü ezberlenirdi. Zaten dinlerin çoğunda da "kutsal kitap" öyle değil miydi!

MASONRY
DISSECTED
DESCRIPTION

Fakat sonraları bununla başa çıkılamaz oldu. Özellikle Fransa'da ritüeller yazıldı, sonra da basılı hale getirildi. İngiltere onu daha sonra izledi.

İngiltere'de **Samuel Prichard** adlı bir antimasonik yazarın Masonluğu açığa vurmak (ifşa etmek) için yazıp yayımlanan kitabındaki ritüelik pasajlar ve yorumlar, bunları bilmeyen masonlarca bile doğru sanıldı; ritüel kitapçıklarına geçirildi.

Bu yorumlar bir zamanlar ülkemizde yayınlanmış ritüellerde bile var.

İyi mi?

***

Aforoza dönelim…

Papanın bir diğer sorunu, mason localarının, toplantılarını mason olmayan herkese kapalı olarak yapışıydı.

Bu toplantılar elbette sıradan insanlara kapalı olabilirdi. Buna kimsenin bir diyeceği olamazdı. Fakat bu "kapalılık" din adamlarını da kapsıyordu. İşte bu olmazdı.

Demek ki masonlar, loca toplantılarında, din açısından uygun olmayan, utanç verici hatta günah sınıfına giren birtakım işler yapıyordu. Yoksa niçin saklanma gereğini duysunlar?... Niçin her duyduğunu, her öğrendiğini sadece kendinde tutarak, sır saklamasını pek iyi bilen papazlardan bile gizlensinler?

Papa, Masonluğu devletin huzuruna ve ruhların kurtuluşuna engel saydı. Mason kuruluşlarını üyelerini sonsuza dek suçlu bularak aforoz ettiğini, masonlarla herhangi bir ilişki kuranların da aforoz edileceğini duyurdu.

Ancak bu aforoz ile Papanın sadece Masonluğu hedef almadığını, bu yasağın tüm benzer kurum ve dernekler için de yürürlüğe konduğunu bilmek gerekir.

Gerçi bir papanın buyruğu sadece Katolikler için geçerli olurdu ama Protestanlar da bundan rahatsızlık duydu. Çünkü diğer din adamları da bundan etkilenebilirdi. Mason ya da bir başka ezoterik örgütün üyesi olduğu bilinen kişilere karşı ön yargılı bir tutum takınabilirlerdi.

Nitekim bunun sonraki tarihlerde birçok yerde görülüşü, böyle bir tasanın boşuna olmadığını gösterdi. Protestan din adamlarına göre, Papanın, her zaman olduğu gibi bu konuda da "Katolikleştirmiş" olduğu hususlar vardı. Papa yine Hıristiyanlığa tek başına sahip çıkmaya kalkışarak patronluk taslıyordu ama kaygılarında baştan sona haksız da sayılmazdı.

Öte yandan, Calvinist din reformu sonrasında Fransa'da yürürlüğe konmuş olan bir yasa uyarınca, bir Papalık bildirgesinin bu ülkede resmen geçerli sayılabilmesi için Parlamento'nun onayından geçmesi gerekiyordu.

Papanın aforozu Parlamento'nun gündemine getirildi, görüşüldü ve buna uyup uymamanın kişinin isteğine bağlı olduğuna karar verildi. Dolayısıyla aforoz Fransa'da askıda kaldı.

***

Papanın, aforozunda yapmamış olduğu bir iş vardı: Özenli davranmış, Tapınakçılar'a hiç değinmemiş, Masonluğu aslında bu nedenle aforoz ettiğini belirtmemişti. Çünkü Tapınakçılar'a değinmek, tarikatın o tarihteki varlığını kabul etmek anlamına gelirdi. Zaten Papayı bu aforoz bildirgesini yayımlamak için âdeta kışkırtmış sayılan Andrew Michael Ramsay bile söylevinde onlardan açıkça söz etmemişti.

Herkes ne dendiğini, aslında neden söz edildiğini çok iyi biliyordu ama ilgili sözcük "tabu" sayıldığı için dile getirilmiyordu.

Bu tabu yıllarca korundu.

STUARTİSTLER

Papanın Masonluğu aforoz edişi Fransa'daki Stuartistleri hayli şaşırttı. Hiç bu kadar sert bir tepki beklemiyorlardı.

Bundan böyle daha dikkatli ve önlemli davranıp, kamuya açık toplantılar yapmaktan ve demeç vermekten sakınmayı öngördüler.

Charles Radclyffe, daha önce de olduğu gibi, hemen perde arkasına çekildi. Paris Büyük Locası'nın başına **Antin Dükü Louis de Pardaillan** getirildi ama ipler tümüyle Radclyffe'in elindeydi. Silik bir adam olan Antin dükünü göstermelik bir büyük üstat olarak parmağında oynatıyor, ona her istediğini yaptırıyordu.

Fakat bu durum uzun sürmedi. Antin Dükü 1743 yılında ölünce, onun yerine bir başkasını bulmak gerekti.

Clermont Kontu Louis de Bourbon-Condé ikinci göstermelik büyük üstat oldu. Radclyffe onu büyük üstatlığa getirirken, Fransa Kralıyla hısım oluşundan da yararlanılabileceğini düşünmüştü.

Ancak düşündüğü gibi olmadı. Clermont kontu, Antin dükü gibi uyar oğlu davranmadı. Örgütün yönetimine karışmayacak, kendinden ne istenirse onu yapacak biri değildi. Her işe burnunu sokuyor, önemli konularda kararları kendisi veriyor, uygulamaya koyuyordu.

Charles Radclyffe'in gücü azalmaya başladı.

Clermont kontu Masonluğa kendi "Fransızvarî" tarzıyla sahip çıkıp farklı bir tutum takınınca, o tarihe dek çevrelerinde olup bitenlerden pek haberi olmayan Fransız masonlar uyandı. Stuartistlere karşı daha dikkatli olmaya, onların politik manevralarına âlet olmaktan sakınmaya çalıştılar.

Kısa bir süre sonra, Ramsay'ın kurmuş olduğu ilk mason riti Fransız masonların egemenliği altına girdi.

***

Birisinden "Stuartist" diye söz edince, o kişi Stuart hanedanının fanatik bir yandaşı demektir.

Öyle ki bir Stuartistin gözü, desteklediği bu aileden başkasını görmez; hani fanatik spor kulübü destekçileri gibi…

Bir Stuartistin indinde Stuartlar, en soylu, en yetkin, en üstün kişilerdir; Büyük Britanya'da egemenlik hakkı da sadece onlarındır.

Bu hanedanın tarihte nasıl doğmuş olduğuna pek özet bir şekilde değinip geçmiştik. Şimdi biraz daha ayrıntılı bakalım.

Keltlerin pek ünlü bir kralı vardır: Malcolm III... Onun oğlu Kral David I 12. yüzyıl ortalarında Edinburgh'daki sarayın işlerini yürütmek üzere bir tür kâhyalık dizgesi kurmuştu. Öyle ki bu iş babadan oğula geçecekti. Bir tür hanedan…

Bir kişiden "saray kâhyası" olarak söz edince onu küçümsemeyelim... Saray kâhyası hiç de sıradan biri değildi. Hele İskoçların saray kâhyası… Onlar mutlaka soylu bir Kelt ailesinden gelme olurdu.

Aslında bu hiç de yeni bir icat sayılmazdı. Daha önce Kıta Avrupası'nda buna benzer örnekler görülmüştü. Bilindiği kadarıyla böyle bir sistemi tarihte ilk kez 7. yüzyılda Franklar uygulamaya koymuştu. Sonra Frank Krallığı'nda saray kâhyalığı, saray nazırlığına dönüşmüştü. Saray nazırı, ülkede doğrudan kral adına hareket eden kişi olmuştu.

İskoçya'da durum farklıydı. Saray kâhyası sarayın sadece iç işlerini yürütürdü. **"Stewart"** olarak anılırdı. Zaten Stuart hanedanının adı da buradan gelmedir.

Nasıl Karolenjler önce Austrasia Krallığı tahtına çıkıp, daha sonra Kutsal Roma İmparatorluğu'nun tek egemen gücü haline geldiyse, Stuartlar da önce İskoçya tahtına çıkıp, sonra İngiltere'nin de egemen gücü oldu. Şu farkla ki Karolenjler gibi entrika çevirerek değil, tahtın doğrudan bir varisinin olmayışı gibi beklenmedik bir çıkmazın sonucunda.

Bunun oluşumunu daha önce anlatmıştık.

Şimdi üç yüzyıl daha önceye bakalım.

Hani, 1306 yılında rakibini kilisede öldürdüğü için Katolik Kilisesi'nin aforoz etmiş olduğu Robert Bruce var ya... İşte onun kızı Marjorie, sarayın o sıradaki baş kâhyası Walter the Stuart ile bir aşk serüveni yaşamış, sonunda evlendirilmişti. Robert Bruce'un oğlu Kral David II'nin sadece kızları olduğu için, İskoçya tahtı, kız kardeşi Marjorie'nin oğlu Robert Stuart'a geçmişti. Böylece, İskoçya'da Stuart hanedanı dönemi başlamıştı.

Kesintisiz olarak üç yüzyıldan çok sürdü.

Sonra da İskoçların Kralı James VI, -bu kez James I adını alarak- İngiltere kralı da olunca, Birleşik Krallık olgusunun temelini attı.

Sonrasını anlatmıştık. James II tahttan düşürüldükten sonra Stuartistlerin bunu yeniden elde etmek için giriştikleri etkinliklerin bir bölümüne de değindik. Şimdi Masonluğun bu işe bulaştırılışının sonrasını anlatacağız.

Charles Radclyffe

Ondan hayli söz ettik ama kimdir, kimin nesidir, belirtmedik.

Oysa bunlar da ortaya serilmeli ki bu işlerin içinde kendisine öngördüğü işlev daha iyi anlaşılabilsin.

Çoğu kitapta, tarihteki ilk ritin Fransa'da Andrew Michael Ramsay tarafından kurulduğu belirtiliyor hatta Ramsay'dan "Masonluktaki yüksek dereceleri icat eden kişi" olarak bile söz edildiği görülüyor. Bundan böyle, 1720'li yıllarda oluşturulmuş üstat derecesi bile Masonluğun "simgesel dereceler" olarak anılan aşamasında kalmış oluyor.

Demek ki bunlar Masonluk Tarihi'nde anlatılmamış olanlardan değil.

Bu oluşumun yeri Fransa'dır ama bunu sahiden Ramsay'ın yapıp yapmamış olduğu kuşkulu… Ramsay'ın önemi ve işlevi yadsınamazsa da en baştaki yerin aslında Paris Büyük Locası'nın o tarihteki büyük üstadı Charles Radclyffe tarafından tutulmuş olduğunu belirttik.

Belki en başta belirtilmesi gereken aile kimliğine ancak şimdi sıra geldi.

***

17. yüzyılın ikinci yarısında, Cromwell'in ölümü üzerine tahta çıkarılan Kral Charles II hayli çapkın bir adamdı. Birçok metresi ve bunlardan

doğma, gayrı meşru sayılan birçok çocuğu vardı. Bu metreslerin en ünlüsü **Moll Davis** idi. Kralın ondan doğma bir kızı vardı: **Mary Tudor**... (Bu Mary Tudor'u İskoçların Kraliçesi önceki Mary Tudor ile karıştırmayalım.)

Sonradan Derwentwater Örlü Edward Radclyffe ile evlenen Mary Tudor, Charles Radclyffe'in annesiydi.

Niçin babasından değil de annesinden söz ediyoruz?

Çünkü böylece Charles Radclyffe'in Kral Charles II'nin gayrı meşru da olsa torunu, 1688'de İngiltere'den kovulan Kral James II'nin üvey kuzeni olduğu ortaya çıkıyor.

Anneannesinin kral ile ilişkisi meşru sayılabilseydi, o da bir Stuart olarak anılabilir ve İngiltere tahtı üzerinde James III kadar olmasa bile ondan bir sonraki aşamada hak iddia edebilirdi.

Charles Radclyffe ile ağabeyi James Radclyffe, 1714 yılında James III'ü İngiltere tahtına çıkarabilmek amacıyla düzenlenen İskoç ayaklanmasına katılmışlardı. Her ikisi de yakalanıp hapse atılmıştı. James Radclyffe, kafası kesilerek idam edilmişti. Charles Radclyffe ise kaçabilmiş, soluğu Fransa'daki İskoç askeri birliğinde almıştı. Yaşamının bundan sonrasını hep Stuartlar ile bir arada geçirmiş, James III'ün oğlunun eğitmenliğini yapan Andrew Michael Ramsay ile de sıkı fıkı olmuştu.

***

Kimilerine göre, aslında İlk İskoç Riti'nin temelini daha 1725 yılında Charles Radclyffe atmıştı. Nitekim o yıl Charles Radclyffe, Londra Büyük Locası'nın oluşumundan kısa bir süre sonra Paris'te kurulmuş olan ilk localardan birinin üstadı olmuştu.

1727 yılında kimileri onu "büyük üstat" olarak anıyordu. Zaten Wharton Dükü Philip, Viyana'dan yüz geri döndüğü zaman bu nedenle şaşkınlığa uğramıştı; henüz Fransa'da bir büyük loca yoktu ki büyük üstat olsun!

Acaba büyük üstat olarak anılışının bir başka nedeni mi vardı?

Galiba!... Ancak bu konuda iki ayrı yorum yapılabilir.

Birincisi şu: Charles Radclyffe, Sir Isaac Newton ölünce Siyon Örgütü'nün büyük üstadı olmuştu.

Siyon Örgütü'nün büyük üstatlığı art arda Rozkruacıların elinde iken, nasıl olmuştu da Charles Radclyffe devreye girmişti?

Bu konuda yeterli bir açıklama, güvenilir bir belge yok. Ancak, Londra Büyük Locası'nın Üçüncü Büyük Üstadı Jean Théophile Désaguliers, 1721 yılında localar kurmak üzere Paris'e geldiğinde, Charles Radclyffe'in de Masonluğa girmesini sağladığı biliniyor. Gerçi Siyon Örgütü'nün başında Sir Isaac Newton vardı ama konu Londra Büyük Locası ile bağlantılı olunca her işi Désaguliers çekip çeviriyordu. Nasıl ta 12. yüzyılda Tapınak Şövalyeleriyle Siyonistler üst düzeyde iç içe idiyse, şimdi de Masonlar ile Siyonistler, üst düzeyde iç içeydi. Dolayısıyla, yukarıdaki soruya kesin bir yanıt verme olanağı yoksa da Newton ile Radclyffe arasındaki ilişkinin de Désaguliers tarafından kurulduğu bellidir.

1725 yılında Londra Büyük Locası'nın adı İngiltere Büyük Locası olduktan sonra, Spekülatif Masonluğun 1717 yılındaki kuruluş amacından saptırılıp İngilizleştirilmesi üzerine, Siyonistler, bir başka umut arayışına girmişti. İngiltere'deki Masonluk işe yaramayacaktı. Bu işi Fransa'da sürdürmeyi denemek gerekiyordu. Hayli atılgan bir adam olan Charles Radclyffe, bunun için en uygun kişiydi.

Şu halde; tarihteki ilk mason ritinin kuruluş amacı şöyle belirtilebilir:

"Siyon Örgütü'nün ülküsü uğrunda çalışmak; bu bağlamda Stuartların haklarını da özellikle gözetmek."

Bunları böyle anlattık ama Charles Radclyffe büyük üstat olsa bile öyle anılması bakımından akla yatkın olmayan bir husus var: Siyon Örgütü'nün büyük üstatlığını yürütmek gizli bir misyondu. Kimin büyük üstat olduğunu ancak birkaç kişi ya bilir ya bilmezdi. Dolayısıyla Charles Radclyffe bu nedenle büyük üstat olarak anılıyor olamazdı.

Yine bir yorum hatta bir tahmin olan ikinci seçenek şöyle: Üçüncü derece Fransa'da localara indirgenmişti. Dolayısıyla artık loca yöneticisine basitçe "üstat" denilemezdi, bu yetmezdi ama henüz loca üstatları için bir ek sıfat saptanmamıştı. Belki bundan ötürü Charles Radclyffe bir süre için büyük üstat olarak anılmış, sonra bu sıfatı kalakalmıştı.

Bu ikinci seçeneğin de akla uygun düşmeyen bir zayıf noktası var. O da Fransa'da tek bir loca olmadığına göre böyle bir unvanının kullanılması halinde başka büyük üstatların da bulunması gereği… O da olamazdı çünkü öyle bir durumda bu kez "büyük üstat enflasyonu" doğardı.

Belki de Charles Radclyffe sadece onurlandırıldığı, herhangi bir üstattan daha üstün tutulduğu, Paris Büyük Locası daha henüz kurulmamış olsa da İngiltere'deki büyük üstada eşdeğer sayıldığı için öyle anılmaktaydı.

***

18. yüzyılda Siyon Örgütü'nün temel amacı değişmemiştir; "Merovenjlerin yaklaşık 11 yüzyıl kadar önceki görkemli egemenliğini yeniden sağlamak" olarak özetlenebilir.

Stuartların emeli ise Birleşik Krallık tahtını ele geçirmektir.

Bunların birbirinden apayrı, ilgisiz şeyler olduğunu sanırsak yanılırız.

Merovenj ve Stuart hanedanlarının kökeninde bir soy ortaklığı vardır. Her ikisinin de ataları Galya'da oturmuştur. Bu nedenle, şöyle ya da böyle hısım olurlar.

Masonluk, gizli bir politik ülkünün gerçekleşmesini sağlayabilmek yolunda araç edilmiştir. Fransa'daki ilk ritin oluşturulması, Stuartların yanı sıra Merovenjlerin ülküsüylü bağlantılıdır. Bu bir çıkar alışverişidir. Stuartlar Siyon Örgütü'nden, Siyon Örgütü de Stuartlardan destek almıştır.

Stuartlara Destek

Daha önce değinmiş olduğumuz üzere, tarih boyunca sürmüş İngiliz-İskoç çekişmesi, İngiliz-Fransız uyuşmazlığı ve İskoç-Fransız dayanışması nedeniyle Fransızlar ile İskoçlar arasında sık sık aile bağları kurulurdu.

Yine daha önce değinmiş olduğumuz üzere, bunun bir "ortak köken" anlayışı yönü de vardı.

Soylu İngiliz ve Fransız ailelerinden gelenlerin evlenmesi pek ender bir olguydu. Araya İspanyollar ve Almanlar gibi başka ülkelerin soylularının girdiği olurdu ama İngiliz ile Fransız hayır!

Az gelişmiş kırsallarda, birbirleriyle kan davası güden aileler gibi.

Ancak bu durum ülkelerin halkları arasında genel bir sorun değil; sadece soylular için söz konusu…

Belli bazı ırklardan olanlar, sadece kendi ırklarından gelenlerle evlenirse onların indinde bu evlilik geçerli sayılır ve işte bu tutumlarından ötürü eleştirilirler ya!... Bir de şu "soylu" denilen zümrelere bakın. Tarih boyunca hep bir ayrıcalık gözetmiş, soylu sayılmayan insanları aşağı görmüş, kendi mensuplarının öteki kişilerle evlenmelerini geçersiz saymışlardır.

Bir soylu ancak soylu olan birisiyle aile kurabilir. Böylece çocukları da soylu olur. Soysuz olanlar başlarının çaresine baksın!

Özgür insanlar ile köle toplum anlayışının bir uzantısıdır bu…

Masonluk Tarihi'nde hep soyluların yüceltilip övgülere boğulduğunu, yer yer Masonluğun da "soylu sanat" hatta "krallık sanatı" (royal art) olarak anıldığını görürüz.

Bir topluluk olarak Masonluk, tarihin herhangi bir diliminde ve herhangi bir yerde kendi yararları için hiçbir zaman kendilerini onlardan ayrı ve üstün tutan soylulardan yararlanmaya kalkışmamıştır. Oysa soylular, çıkarlarının sağlanması uğruna hem diğer birçok kurum gibi Masonluğu hem diğer insanlar gibi masonları kullanmaktan sakınmayı düşünmemişlerdir bile…

Böyle olmasına karşın sıradan birer insan olan masonlar şu Stuart hanedanına niçin bu kadar şevle destek vermiş, Stuartların Birleşik Krallık tahtı üzerinde hak iddialarını niçin onlardan daha çok ve daha ateşli bir şekilde savunmuşlar acaba?... Bunu anlayabilmek olanaklı değil. Belki bunun için iyi bir empati yapıp onlar gibi düşünmek gerek ama zaman aşımı da çok fazla; günümüzdeki düşünme tarzı ve üretilen düşünce ile 18. yüzyılın tarzı ve üretimi pek benzeşmiyor.

***

Her ne kadar İskoçya yüz yılı aşan bir süreden beri bağımsız bir krallık olmayı yitirdiyse de, 18. yüzyıl başlarında İskoçlar hâlâ İngilizlere karşı ayak diremekteydi. Bunun başını ise, İskoçya'nın önemli kentlerinden biri olan Dundee kentinin vikontu **John Graham of Claverhouse** çekiyordu.

Claverhouse ailesinin, Robert Bruce zamanından bu yana Stuartlar ile kan bağı vardı. Dolayısıyla James II'nin Birleşik Krallık tahtını yeniden ele geçirmesi bakımından onlara destek oluyordu.

Stuartlara destek olanların arasında bir de İrlandalılar vardı. Ancak onların çoğu, Stuartları, James II Katolik olduğu için tutuyordu. (İrlandalılar öteden beri Katolik inancının en ateşli koruyucularından olmuştu.)

İskoçlar ise aslında genel olarak İngiltere dahil Birleşik Krallık tahtını değil, kendi ülkelerinin bağımsızlığını yeniden elde etmenin peşindeydi. Ancak, İngiltere tahtı onlar için ikinci planda kalsa bile Stuartların, kendi hısımlarının o tahta sahip çıkması için ellerinden geleni yapacaklardı.

Bunu Fransa da destekliyordu. Nitekim 1708 yılında, Kraliçe Anne daha tahtında otururken, Fransa Kralı 13. Louis, James III'ü "İngiltere kralı" olarak ilân etmişti bile.

Bunu "gülünç" karşılayabilirsiniz ama öyle!

Aslında Stuartlar, Fransa'nın İngiltere'ye savaş ilan etmesini bekliyordu. Bunun farkında olan Kral 13. Louis ise, -belki de Kardinal Fleury'nin barışçı etkisiyle- savaşa yanaşmıyor, Stuartlara destek vermekle yetiniyordu.

Fransa Kralı'nın, bu bakımdan bir gerekçesi vardı: Fransa hep İskoçlara yardım ediyordu ama buna karşılık doğru dürüst aldığı bir şey yoktu. Eskiden İskoç askerler Fransa'ya destek verirdi; şimdi sadece ağırlık… Bu yüzden Fransa, sırf İskoçlar için başını derde sokmaktansa İngiltere ile saldırmazlık paktı bile imzaladı. (Utrecht Anlaşması, 1713)

İskoçlar kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kaldı. Bazı İskoç soylu ailelerinin düzenlediği, - Charles Radclyffe'in de katılmış olduğu- darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlandı.

İSKOÇ LOCALARI

Newton'un ölümüyle birlikte, İngiltere Büyük Locası'nın artık ne Siyon Örgütü ne de Royal Society ile bağlantısı kalmıştı. Londra Büyük Locası'na oranla hayli farklı bir tutum benimsedi.

Londra Büyük Locası, politik olmayan kurumsal görüntüsünde o günlerin anlayışı ölçüsünde bilimsel nitelikli bilgi ve felsefeye eğilim göstermişti.

İngiltere Büyük Locası ise "bilim" ile de "felsefe" ile de hiç ilgilenmemek niyetindeydi. Ancak bu bakımdan kendi içinde uyuşma yoktu. Bir de dinsel baskı altındaydı. Kararsız bir dönem geçiriyordu.

Denizin öte yanında Fransa'daki İskoç locaları ise giderek güçleniyordu.

Önceleri bu gelişmeyi sırf Masonluk adına endişeyle izleyen İngiltere Büyük Locası, Fransa'daki localar Stuartist emeller doğrultusunda çalışmaya başlayınca, kendi ülkesi adına kaygılandı. Gerçi politikayla ilgilenmediğini ileri sürüyordu ama Fransa'daki gelişmeler, İngilizlere göre Masonluğun adına genel olarak gölge düşürüyordu.

Şöyle diyebilirsiniz: «Ne gam!... Fransa başka İngiltere başka; herkes kendi yolunu tutsaydı ya!»

Bu deyiş Fransa'nın tutumu açısından geçerli olabilir ama İngiltere'nin anlayışı bakımından kesinlikle olmaz. İngiltere Masonluğun asal ve tek sahibi, patronu olduğunu iddia eder. Fransa, herhangi başka bir kurumda istediğini yapabilir ama Masonlukta böyle bir hakkı yoktur.

Bu nedenle İngiltere Büyük Locası harekete geçti ve Fransa'da doğrudan kendisine bağlı çalışacak localar kurmaya girişti.

Böylece Fransa'da, İskoç Masonluğu ile İngiliz Masonluğu'nun rekabet içinde gelişme gösterdiği bir dönem başladı.

***

İngiltere Büyük Locası'nın Fransa'daki locaları elbette doğrudan kendisine bağlı, kendi yönetimi altındaydı. Buna karşılık İskoç locaları, Paris Büyük Locası'na bağlı olmakla birlikte, İngiltere'de ortaya konmuş olan Masonluk modelini taklit etmekten kaçınıyordu. Örgütlenmeyi bambaşka türde bir yapı üzerine oturtmayı öngörüyorlardı.

Fransa'daki İskoçların tasarımına göre Masonluğun örgütsel yapısı, İngiltere Büyük Locası gibi tüm üyelerin locaları aracılığıyla dolaylı bile olsa temsil edildiği federatif bir nitelik taşımamalıydı. Çünkü öyle olunca her kafadan ayrı bir ses çıkıyordu. Masonluğun mutlaka bir egemen grubun yönetimi altında, **otokratik** nitelikli bir yapısı olmalıydı.

Bunun için önce bir "otoriter organ" oluşturulmalıydı. Ancak bu iş hemen, bugünden yarına olamıyordu. İstenirse *"Ben yaptım, oldu!"* biçiminde de sağlanabilirdi ama yeterince destek görmeyebilir, o durumda önceki statü de yitirilebilirdi. Dolayısıyla hiç olmazsa "şimdilik" İngiltere'deki modele uygun olmakla birlikte İngiltere Büyük Locası'ndan hem bağımsız hem de ona karşıt bir büyük loca kurulmalıydı.

İşte "Paris Büyük Locası" bu amaçla kurulmuştu: Geçici çözüm.

Tüm bunların Fransa'da oluşuna karşın, henüz ufukta *"Fransız Masonluğu"* diye bir kavram yoktu. Olsa olsa İskoç Masonluğu'ndan söz edilebilirdi.

Çünkü Fransa'daki Masonluk henüz büyük ölçüde Stuartistlerin elindeydi.

Onların arkasında ise Siyonistler hâlâ var mıydı, artık yoklar mıydı, orası belli değil.

***

İngiltere Büyük Locası, Masonluğu Avrupa'dan başlayıp dünyanın diğer yerlerine de ulaştırmayı düşünmekte olmayabilirdi.

Fakat Fransa'da kendine göre bir "aykırılık" ile karşılaşınca, duruma bir an önce hâkim olmak, önlem almak istedi. Fransa'nın üzerinden atlayarak, kendisinin benimseyip "asıl ve tek" saydığı tür Masonluğu dünya çapında başka ülkelere de iletmek, doğrudan kendi egemenliği altında tutmak için etkinliğe geçti.

İngiltere Büyük Locası'nın ilk uzandığı ülke Almanya oldu. Zaten Birleşik Krallık tahtında da Alman asıllı Hanover hanedanı oturduğundan, orada doğrudan kendine bağlı birçok loca kurulmasını sağlamakta güçlük çekmedi. (Bu konuda, 18. yüzyılda Almanya'dan söz edilince, bunun tek bir ülke olmadığı, birbirine komşu çok sayıda krallık ve prenslikten oluştuğu göz önünde tutulmalı.)

Fransa'da gelişen İskoç Masonluğu bu atılımın farkına varmakta gecikmedi ve benzer şekilde gelişerek yaygınlaşmaya girişti. Üstelik bunu yaparken politik niteliğini de saklamıyordu. İngiliz Masonluğu ise bu bağlamdaki dış politikasının ardında yatan emperyalist eğilimi açıkça ortaya koyamazdı. Hanover hanedanının gelecekteki çıkarları da düşünülmeliydi.

Tüm bunlar günümüzde, özellikle de Türk Masonluğu'nda yadırgamayla karşılanabilir. Fakat şunu da göz önünde tutalım:

O tarihlerde henüz *"Masonluğun her ülkede bir ulusal kimlik edinmesi"* diye bir düşünce yoktu. Zaten, toplumlarda ulusallık bilinci diye bir şey de yoktu. Eğer herhangi bir yerde bir halk varsa, onu doğrudan tek sahibi olan kral temsil etmekteydi. Dolayısıyla Masonlukta da herkes dünya çapında kendi istediğini yapmak, kendi düzenini kurmak hevesindeydi.

Jakobitler

18. yüzyılda Stuartistler, İngilizce ve Fransızcada **"Jacobites"** adıyla da anıldı. Bu terimin dilimizdeki tam sözlük karşılığı "Yakupçular" olmalıdır ama o zaman bağlantısı yitirileceğinden "Jakobitler" diyelim.

Ancak bu bağlamda önemli bir nokta var:

Bu terimi, yazılış ve okunuş bakımından pek benzer olan "Jakobenler" ile karıştırmayalım. Jakobenler, Büyük Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkmış bir politik partinin üyeleridir. Onların konumuzla bağlantısı yok.

Neden Jacob?

Çünkü Stuart hanedanının soy ağacında çoğu İskoç kralları "James" adını taşımıştır. İngilizcedeki James ya da Fransızcadaki Jacques, Semitik kökenli Jacob'un karşılığıdır. (Dilimizdeki karşılığı Yakup.)

Dolayısıyla Fransa'daki Stuartistlere Jakobitler de denmiştir.

Daha önce değinmiş olduğumuz üzere; Andrew Michael Ramsay'ın Paris Büyük Locası'nda verdiği söylev, beklenen gelişmeyi sağlamakta yetersiz kalmıştı. Kardinal André Hercule Fleury üzerinde de olumsuz etki yaratmıştı. Dahası, Katolik Kilisesi'nin de dehşetli tepkisine yol açmıştı.

Bir hata yapılmıştı; şimdi bunu gidermek gerekliydi.

Charles Radclyffe, gerek Fransızların sempatisini yitirmemek gerekse büyük üstadı olduğu Siyon Örgütü'nü açığa düşürmemek için, görünüşte bile olsa büyük üstatlıktan ayrılmalıydı. Bu nedenle Paris Büyük Locası'nın başına göstermelik bir büyük üstat getirilmişti. İskoç Masonluğu'ndan söz edilmesinden kaçınılıyordu.

Bunun bir süre için böyle oluşu, Fransa'daki Masonluğun kendi haline bırakılıp, politikadan soyutlanmış olduğu anlamına gelmez.

Stuartistler, İngiltere'ye güçlü bir darbe indirmeye hazırlanıyordu. Bunun için Fransa'nın desteğini kazanmaya çok önem veriyorlardı.

Paris Büyük Locası'nın ilk göstermelik büyük üstadı Antin Dükü ölünce, yerine Fransa'daki egemen hanedan ile hısım olan Clermont Kontu Louis de Bourbon-Condé'nin getirilişi, bu projenin gereklerinden biriydi.

Ancak bu proje suya düştü.

Daha önce de değinmiş olduğumuz üzere, Clermont Kontu, Stuartistleri de İskoç Masonluğu'nu da umursamıyor, davaları onu hiç ilgilendirmiyordu. Masonluğu Fransa adına sahiplenip, kendine pay çıkarmak niyetindeydi. Kendi çıkarını gözetiyor, bu yolda Masonluğu kullanmayı düşünüyordu.

Nitekim Masonluğun Fransa'da bunu izleyen yıllardaki gelişimi, öyle olduğunu gösterdi.

Dolayısıyla Clermont Kontu, Stuartistlerin pek işine yaramadı. Aksine, Jakobitlerin avuçlarını yalamalarına neden oldu.

Bu arada Charles Radclyffe'in çok emek harcayarak Fransa'daki Masonluğa ekmiş olduğu fide, tüm olumsuz etkenlere karşın yeşermiş, artık meyve veren bir ağaca dönüşmüştü. Clermont Kontu hiçbir işe yaramasa da, hiç olmazsa Fransız Masonluğu'nu geliştirmeye ve güçlendirmeye çalışmakla, İngiliz Masonluğunu köstekliyordu. Bir diğer deyişle Fransa'da İngiliz yandaşlarıyla Fransız ulusçuları arasındaki çekişme, İskoç Masonluğu'na yarıyordu.

***

Bu arada Masonluğun anlatılan tarihine bakarak oradan bir başka olayı yakalayıp onu soracaksınız: «Clermont Kontu, Paris büyük Locası'nın adını değiştirip bunu "Fransa'nın İngiliz Büyük Locası" yapmış. Bu yanlış bir bilgi mi?... Değilse, burada perhiz ve lahana turşusu olmuyor mu?»

Yanlış değil. Çelişki var gibiyse de yok. Sadece Clermont Kontu'nun bu konuda diplomatik bir manevra çevirişi, İngilizleri oyalayışı söz konusu. Öyle ki İngilizler kendilerini Masonluğun patronu sanmayı sürdürsün; ses etmesinler; İskoçlar da Fransa'daki Masonluğa bulaşmaktan cayıp gitsin; Britanyalılar kendi kavgalarını kendi aralarında sürdürsün; herkes kendi sularında kendi gemisini yüzdürsün. Bir diğer deyişle, bu patırtı sonlansın; Fransa'daki Masonluk Fransızlara kalsın.

Bonnie Prince Charlie

İskoçların "Yakışıklı Prens Charlie" diye andığı, kral olamayan James III'ün oğlu, Ramsay'ın eğitim verdiği **Charles Edward Stuart**, daha önce yaşı tutmadığı için ancak 1740 yılında Masonluğa alınabilmiş, hızla yükseltilip Tapınak Şövalyesi derecesine getirilmişti.

Aslında onun indinde Birleşik Krallık tahtı elbette Masonluktan çok daha önemliydi.

1745 yılında, İrlandalı Stuart yandaşı Dominic O'Haguerty'nin sağladığı bir gemiyle İskoçya'ya gitti.

İskoçlar, yıllardan beri dillerinden düşürmedikleri genç Stuart'ı coşkuyla karşıladı. İngilizlere boş verip onu kendi kralları olarak benimsediler.

Charles Edward Stuart, İskoçya'da hâlâ varlığını ve etkinliğini sürdüren Tapınakçıların örgütüne alındı. Bununla da kalınmadı; 1736 yılında İngiliz örneğine uygun olarak kurulmuş bulunan İskoçya Büyük Locası'nın da başına getirildi. Sonra da İskoç ordusu, İngiltere'ye karşı girişilecek savaşta onun komutasına verildi.

İskoç ordusu, Culloden Savaşı'nda İngiltere karşısında bir kez daha ağır bir yenilgiye uğradı.

Ancak bu yenilgiden ötürü Charles Edward Stuart sorumlu tutulamaz. İskoç ordusunun eti ne budu neydi ki!... Başında her kim olursa olsun, her ne kadar becerikli askerlerle doldurulursa doldurulsun, İngilizlerin onu alt etmesi kaçınılmaz bir sonuçtu.

Yapılmış plan uyarınca aynı sırada Charles Radclyffe de Fransa'daki İskoç askeri birliklerini toplamış, İrlandalı Anthony Vincent Walsh'ın sağladığı savaş gemileriyle İngiltere'ye çıkarma girişiminde bulunmuştu. İngilizler soğukkanlı davranmış, çıkarmaya karşı durmamışlardı. İskoçların karaya rahatça çıkmasını, ortalığı boş bulup Londra'ya doğru ilerlemeye geçmelerini beklediler. Sonra çevrelerini sarıp canlarına okudular.

Charles Radclyffe yine yakalandı. Bu kez kurtulamadı. Ertesi yıl kafası kesilerek idam edildi.

Böylece Siyon Örgütü de Stuartların emellerinin narına yanmış oldu. 1746 yılında durup dururken başsız kaldı. Charles Radclyffe'in kendisinden sonra büyük üstat olmak üzere kimi seçmiş olduğu bilinmiyor. Bu konuda zayıf nitelikli bir söylenti var ama bunun güvenilir bir teyidi yok.

1746 yılında Charles Radclyffe'in ölümüyle birlikte Siyon Örgütü'nün başına geçtiği söylenen kişi Charles de Lorraine... Avusturya-Macaristan İmparatoriçesi Marie Teresa'nın kocasının kardeşi…. Lorraine ailesinin Fransa Krallığı'nı elde etmek için uğraşanların ilk sırasında olduğu göz önünde tutularsa, pek yakışır. Ancak bizi ilgilendirmiyor.

****

Charles Edward Stuart, süklüm püklüm Fransa'ya döndü. İskoç masonlar yine çevresini sardı. Fransa'nın kuzeyindeki Arras kentinde, sonradan **"Chapitre Primatial d'Arras"** *(Önde Gelen Arras Şapitri)* adını alacak olan bir yüksek derece örgütü kurdular. Ancak Yakışıklı Prens Masonluğu terk etti, İtalya'ya göçtü ve bir daha dönmedi.

Masonlukta "şapitr" sözcüğü, yüksek derecelerde çalışan bir tür locadır. (Fransızcada "chapitre", İngilizcede "chapter" deniyor. Günümüzde Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nde 15.-18. derecelerinde çalışan atölyenin, Anglosakson Masonluğu'nda ise Royal Arch derecesindeki çalışmaların yapıldığı atölyenin genel niteliğidir.)

Masonluk Tarihi'ndeki bu ilk şapitr aslında bir tür mason ritiydi. İlk kez bu ritin kapsamında Rozkrua Tarikatı'nın ilkelerinden alıntı ve esinlenmeler içeren bir derece yer verilmiş, buna **"Rozkrua Şövalyesi"** denmişti.

Beri yandan, 1738 yılında Andrew Michael Ramsay'ın kurmuş olduğu ilk mason riti de olduğu yerde, olduğu gibi kalmamıştı. Ona da başka dereceler eklenmiş, geliştirilip zenginleştirilmişti. Bunlara "Rozkrua Şövalyesi" derecesi de katılmıştı. Bir adı yoktu ama artık ona "İlk İskoç Riti" ya da "Ramsay Riti" denilemezdi. Bu ekleme ve değişiklikler, Fransa'da giderek birtakım başka ritlerin kurulmasının öncülüğünü edecekti. Bunların arasında en önemlisi de sonradan Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nin temelini oluşturacak Yetkinleşme Riti (Rite de Perfection) olacaktı.

Fransa'daki Stuartistlerden kimileri, **Samuel Lockhart**'ın önderliğinde bir diğer İskoç riti kurup buna **"Vieille-Bru"** adını verdi. Kendilerini "Sadık İskoçlar" olarak nitelendiriyorlardı. Rite verdikleri ad ile de şunu demek istiyorlardı:

«Bir gün gelecek, Stuartlar gürleyerek haklarını elde edecek.»

O gün bir türlü gelmedi.